

AİLE İÇİ ŞİDDET

Doç. Dr. Ayşen Gürcan

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü

AİLE İÇİ ŞİDDET

Aile içinde yaşanan şiddet, geniş bir tanımlamayla bireylerin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziksel veya herhangi bir şekilde hareket, davranış veya muamele olarak ele alınabilir. Şiddet; dövme, yaralama, sakat bırakma, cinsel saldırı, tecavüz, ensest, öldürme şeklinde olabildiği gibi; sözlü, duygusal ve zihinsel olarak da görülebilmektedir. Kısaca şiddet, fiziksel, cinsel veya psikolojik olarak yaşanabilir.

Aile içi şiddet, herhangi bir birey tarafından, diğer bir bireye uygulanabilmektedir. En yaygın şekli, kocanın karısına ve ebeveynlerin çocuklarına yönelttiği şiddettir. Üçüncü bir grup olarak da yaşlılar, şiddete maruz kalabilmektedir.

Aile içinde fiziksel şiddete maruz kalan kadın, bunu şikayet konusu yapmadan, bazı ailevi sorunlardan yakınmaktadır: Kocanın alkolik oluşu, sorumsuzluğu, başka kadınlarla ilişkisi, ilgisizliği, aralarındaki iletişimsizlik vb. sorunlar bunların başında gelir ve özellikle organik bir nedene bağlanamayan bedensel yakınmalar dikkati çeker. Baş ağrısı, aşırı duyarlılık, çarpıntı, göğüs ağrısı, mide ve bağırsakla ilgili yakınmalar, karın-bel ağrıları, alerjik sorunlar, astım, uykusuzluk, sıkıntı ve bazı bedensel hastalıkları taklit eden belirtiler başlıcalarıdır. Depresyon da bu konuda sık rastlanan bir tablodur.

Şiddete maruz kalan kadın, birtakım psikolojik ve fizyolojik sorunlar yaşar. Genelde sessizlik, üzüntü, bazen öfke hali, tedirginlik, ajitasyon, ağlama, uykusuzluk, gerginlik, kabus görme, güçsüzlük, yorgunluk, halsizlik, enerjiden yoksunluk, ümitsizlik, kendisini değersiz bulma, suçluluk, utanç duyma gibi birtakım tepkilere rastlanmaktadır. Hatta intihar girişimleri, depresyon, alkolizm, vücuduna zarar veren türden davranışlara kadar varan durumlar söz konusu olabilmektedir.

Kadına uygulanan şiddetten çocukların da olumsuz yönde etkilenecekleri unutulmaması gereken önemli bir husustur.

Eşlerini döven erkeklere psikolojik danışma veya psikoterapi yardımı veren merkezlerde yapılan gözlemler, eşini döven erkeğin, etrafına sosyal ilişkilerinde yeterli, çevresi ile iyi ilişkiler kurabilen kişiler olarak görünmekle birlikte; içinde yıkıcı istekleri olan, içtepilerini denetleyemeyen, sık sık öfke patlamaları gösteren kimseler olduklarını ortaya koymaktadır.

Eşleri ile ilişkilerinde yaşadığı çatışmaları dayak yolu ile çözmeye çalışan erkekler, çocuğuna ağır bedensel cezalar veren babalar, sosyal ve kişisel yetersizliklerini ve engellenmiş duygularını, kendilerinden zayıf kimselere fiziksel güç gösterisi ile giderme yolunu seçmektedirler. Bunlar gerçek duygularını anlamakta ve tanımlamakta güçlük çekmekte ve sorumluluğu eşlerine, çocuklarına yüklemektedirler.

Toplumda konuşulması yasak olan, aile-içi cinsel saldırı sorununun da çok ender görülen bir psikolojik rahatsızlıktan kaynaklanan bir sorun olmadığı, son günlerde kitle iletişim araçlarına yansıyan örneklerden anlaşılmaktadır. Kadının, kocası tarafından, izni dışında cinsel birleşmeye zorlanması ise, geçmişte sorun olarak görülmeyen, ancak insan hakları kavramlarının gelişmesi ile cinsel istismar olarak şikayet konusu olmaya başlayan bir durumdur.

Çocuğun, dünyaya gelmesinden itibaren ilk karşılaştığı toplumsallaşma kurumu ailedir. Ebeveyn-çocuk ilişkilerinde, ebeveynin çocuğa ilişkin bakım ve eğitimi içeren ana baba davranışları ve çocuğun bu davranışlara ilişkin algısı, toplumsallaşma sürecinin temelidir. Yapılan araştırmalar, ailedeki şiddet, disiplin biçimi ve ceza yöntemleri ile çocuk suçluluğu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Yine çocuk suçluluğuna ilişkin yapılan araştırmalarda, aile ve suçluluk arasındaki ilişki, bir çok etmene ayrılarak ele alınmıştır. Bunlar; "parçalanmış aile" "çatışan yani şiddet yaşayan aile", "ihmkar aile" ve "suçluluk davranışı barındıran aile"dir. Bu tür özellikler gösteren ailelerde yaşayan çocukların, potansiyel suçlu olarak yetiştiğine ilişkin görüşler öne sürülmektedir.

Ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları kötü muamele, "ihmal" ve "istismar" olarak iki grupta toplanmaktadır. Çocukta ihmal veya istismar sonucu ortaya çıkan örselenme durumu, her zaman gözle görülebilecek kadar açık olmayabilir veya örselenmenin etkisi daha uzun zaman içinde ortaya çıkabilir. Sevgisiz ve baskıcı ortamlarda yetiştirilen çocuklarda sürekli kaygı, kendine ve geleceğe güvensizlik, düşük özsaygı gibi kişilik özellikleri gözlenmektedir. Şiddete maruz kalan, şiddeti yaşayan veya şiddete şahit olan çocukların psiko-sosyal gelişimleri, önemli ölçüde olumsuz olarak etkilenmektedir. Ayrıca, bu çocukların yetişkin olduklarında da birer şiddet uygulayıcısı olarak toplumda yer alacakları unutulmaması gereken bir konudur.

Çocukların aile içinde gördükleri şiddet, cinsel/fiziksel istismar, çocukları sokak yaşamına itebilmektedir ve her türlü tehlikesine rağmen sokak, çocuklar için cazip hale gelebilmektedir. Şu ya da bu şekilde sokakta yaşamaya başlayan çocuklar, ortamın gereği olarak şiddete ve cinsel/fiziksel istismara maruz kalmakta, uyuşturucuyla tanışıp çeşitli suçlara itilebilmektedir.

TÜRKİYE'DE AİLE İÇİ ŞİDDETİN GÖRÜNÜMÜ

Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, aile içinde ve toplumsal alanda şiddetin sebep ve sonuçlarının belirlenmesi amacıyla, Türkiye geneli ni kapsayan iki ayrı sosyal araştırma yaptırmıştır.

Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından yaptırılan **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları (1994)** araştırmasıyla; Türkiye'de kent ve kır ayrımında, aile içi şiddetin sebep ve sonuçlarının, yaygınlığının, düzeyinin, görülme biçim ve sıklığının, şiddete uğrayanlarla şiddet uygulayanların şiddet kavramından ne anladıklarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada eşe karşı fiziksel şiddet, sözlü ve davranışsal şiddet ve çocuklara yönelik fiziksel şiddet olmak üzere üç konudaki şiddet yaygınlığı ölçülmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, fiziksel şiddete ailelerin yüzde 34'ünde, sözlü şiddete ise yüzde 53'ünde rastlanmaktadır. Çocuklara yönelik fiziksel şiddete rastlanma oranı da yüzde 46'dır. Anne babaların geçmişteki dayak deneyimi (% 70) şiddeti bugüne taşımaktadır.

Doç Dr. Ayşen Gürcan

Dayağın şiddetinden ve sıklığından çok, varlığının önem taşıdığı görülmektedir. Aile büyüdükçe şiddet artmaktadır. Özellikle kayıvalide ile anlaşmazlıklardan doğan sorunlar, eşler arasında da çatışmaya yol açmaktadır. Hamilelik döneminde de fiziksel ve sözlü şiddetin sürdüğü, sıklığının da azalmadığı anlaşılmaktadır. Ailelerde cinsel şiddet ve tacize rastlanma oranı yüzde 9'dur. Şiddete maruz kalanların yüzde 80'i, yapacak fazla bir şey olmadığına inanmaktadırlar. Eşlerden birinin alkol kullanıyor olması, aile içi şiddeti artırmaktadır. Eşlerin daha iyi eğitim görmüş olması ise aile içindeki şiddeti azaltmaktadır.

Araştırmanın genel bulgularından biri de şiddetin kuşaktan kuşağa sorun çözme biçimi olarak aktarılması ve yaşam pratikleri içerisinde bunun pekiştirilmesi ile şiddet davranışının hem devamının hem de alanının genişlemesinin sağlandığıdır.

Yine Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından yaptırılan **Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet (1997)** konulu araştırma ile, aile içindeki ve toplumsal yaşam alanındaki bazı değişkenlerle, bireylerin şiddet içeren davranışları ve şiddet eğilimleri arasında bir ilişkinin olup olmadığının, eğer varsa ilişkilerin nicelik ve niteliklerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında; şiddet ölçeğinden alınan puanlara göre katılanların yüzde 35'inde şiddet eğilimi 40 puanın, yüzde 2'sinde 60 puanın üzerinde bulunmuştur. Kadınların aldığı puanlar erkeklere göre belirgin biçimde daha düşüktür. 15-22 yaş grubunda belirgin biçimde yükselen şiddet ölçeği puanları, şiddet gösterme eğilimleri açısından gençlerin en önemli risk grubunu oluşturduklarını göstermektedir.

Evli ve/veya başından evlilik geçmiş kişilerin, genel popülasyona göre şiddet ölçeğinden aldıkları puanlar, nispeten biraz daha düşüktür; ama bunda tek başına evlilikten ziyade yaş ile ona bağlı geçmiş olayları unutmama, geçmişe olumlu bakma gibi diğer faktörlerin de bir rolünün olduğu düşünülmektedir. Evli olup olmama, şiddet ölçeğinden alınan puanları etkilemesi açısından cinsiyet ve yaş kadar önemli bulunmamıştır. Evli ve/veya başından evlilik geçmiş kişiler, ancak yüzde 3.3 oranında eşleriyle sık sık kavgaya varan münakaşalar yaptıklarını söylemektedirler. Kadınların yüzde 10'u

eşlerinden sık sık (% 3.6) ve ara sıra (% 6.5) dayak yediklerini bildirirken, erkeklerin yüzde 2.1'inin sık sık, yüzde 1.2'sinin ara sıra eşleri tarafından dövüldüklerini söylemeleri ilginçtir. Eş tarafından dövülme oranları, yaşa göre çok farklılık göstermemektedir.

Kadınların yüzde 12.3'ü, eşleri tarafından sık sık ve ara sıra hakarete uğradıklarını belirtmişlerdir. Eşin hakaretine uğrama oranının kadınlarda iki misli fazla olduğu ama yaşla birlikte değişmediği saptanmıştır. 14 yaşından büyük kişilerin karı-koca ilişkilerindeki gerginleşme nedenleri arasında en çok yer verdikleri durumlar, "eşin evle ilgilenmemesi" (% 66.2), "eşin saygısız tavır ve davranışları"

(% 56.6), "eşin kötü alışkanlıkları" (% 56.5) olarak sıralanmaktadır. Bu değerlendirmeler, bir bakıma gerçek hayatın yansımaları olduklarından, aile içi gerilimlerin nedenlerini araştırmaya ve bu gerilimleri azaltmaya yönelik girişimlerin hangi konular üzerinde yoğunlaşması gerektiği konusunda bir fikir vermektedir.

Eşler arasındaki şiddetin yukarıda belirtilenlerin dışında kalan bazı özgün yönleri de bulunmaktadır. Örneğin eşle kavgaya varan münakaşalar yapma oranı arttıkça, özellikle kadınların eş tarafından dövülme oranlarının arttığı, aynı durumun, eşin hakaretlerine maruz kalma açısından da geçerli olduğu ortaya çıkmıştır. Eşler arasında duygu ve düşünce paylaşımı yönünden ne kadar uyumlu ve tatmin edici bir ilişki varsa, şiddet ölçeğinden alınan puanlar da o ölçüde artmaktadır; üstelik bu durumdan kendilerini değil eşlerini sorumlu tutanlarda da bu artış çok yüksek oranlara ulaşmaktadır. Ancak burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta kişilerin yarısından fazlası da "ara sıra" ve "çok az" da olsa kavgaya varan münakaşalar yaptıklarını bildirmektedirler. Demek ki uyumlu ve tatmin edici bir evlilik ilişkisi olabilmesi için, eşle kavgaya varan münakaşalar yapılmaması gerektiği, görüşülenlerin büyük bölümü tarafından koşul olarak görülmektedir. Araştırma, eşle duygu ve düşüncedeki paylaşım düzeyleriyle, cinsel yaşamdaki paylaşım düzeyleri arasında birebir olmasa bile büyük ölçüde bir mütakabiliyet ilişkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla cinsel paylaşım düzeyleriyle eşler arasındaki ilişkiler, duygu ve düşüncedeki paylaşım düzeyleriyle eşler arasındaki ilişkilere büyük ölçüde benzemektedir. Cinsel yaşamdaki paylaşım, eşler arasındaki ilişkinin, dolayısıyla evlilikte

şiddet görünümünün iyi bir ölçütü gibi görünmektedir. Bir başka olgu, evlilikte şiddet görünümünün iyi bir ölçütü, ailedeki karar alma süreçlerine katılımıdır. Ailedeki karar alma süreçlerine üyelerin katılımı arttıkça, eşler arasındaki duygu ve düşünceleri paylaşım düzeyi açısından tatmin edici ve uyumlu ilişki olasılığı da artmakta; aynı şekilde eşler arasındaki şiddet görünümleri de gerilemeye uğramaktadır. Ailedeki karar alma süreçlerine üyelerin katılımı arttıkça, evde çocukların dövülme sıklıkları da belirgin bir biçimde azalmaktadır.

Çocuklu ailelerin, çocuklarının yaramazlıkları karşısında uyguladıkları yöntemler arasında "açıklama ve ikna etme" çok yüksek oranlarla ilk sırada yer almakta, onu "azarlama, utandırma", "cezalandırma ve yoksun bırakma" ve "korkutma" izlemektedir. Evde çocukların hiç dövülmediğini söyleyen aileler yüzde 55 oranındadır; çocuklarını ayda birden fazla ve çok şiddetli dövdüklerini söyleyenler yüzde 3, yılda 1-10 arası çok şiddetli dövdüklerini söyleyenler yüzde 1.5 oranındadır. Ailelerin yüzde 40'ı ise çocuklarını hafif şiddette dövdüklerini belirtmektedirler. Evde çocukları dövmeyi daha çok annelerin üstlendiği görülmektedir.

7-14 yaş grubundakilerin yüzde 22'si bir, yüzde 2'si daha fazla evden kaçmışlardır. Bir kez evden kaçma erkeklerde, birden fazla evden kaçma kızlarda daha fazladır. Yine aynı yaş grubundaki öğrencilerin yarısına yakını, cinsiyet farkı olmaksızın, öğretmenlerinden, diğer öğrencilerden, okul dışındaki başka kimselerden bir biçimde rahatsız edici davranışlara maruz kalmışlardır.

Şiddete maruz kalınan bir çocukluk yaşamak, sonraki yaşamda ailede ve toplumsal alanda bir şiddet uygulayıcısı olma ihtimalini artırmaktadır ve büyük olasılıkla tüm bu alanlardaki şiddet zincirinin temel ve başlatıcı halkasını oluşturmaktadır. Bu açıdan Türkiye'deki şiddet eğilimlerini düşürmenin yolu, çocuk eğitiminde şiddeti bir yöntem olarak kullanmaktan kaçınmaktır.

Ailenin yapısal özelliklerinden olan birey sayısının 7'ye kadar artması, şiddet ölçeğinden alınan puanları da artırmaktadır. Birey sayısı 7'yi aştığında, şiddet ölçeği puanları gerilemektedir.

Aile içi dayanışma ile akrabalarla görüşme ve yardımlaşma oranları azaldıkça, şiddet ölçeği puanları yükselmektedir.

Alkol kullanımı ile şiddet arasında da açık bir ilişki görülmektedir.

Bireylerin, eğitim düzeylerindeki artışa bağlı olarak şiddet eğilimleri azalmaktadır. Aynı şekilde, gelecekle ilgili beklentilerdeki olumluluk düzeyine bağlı olarak da şiddet eğilimleri azalmaktadır.

Siyasal sistemle ilişkileri kötü olan bireylerin şiddet eğilimleri ile, siyasi sistemle ilişkileri iyi olan bireylerin şiddet eğilimleri arasındaki farklılaşmalar anlamlı bulunmuştur.

Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın **Türkiye'de Televizyon ve Aile Araştırması (1995)** sonuçlarına göre yetişkinlerin yüzde 35'i, televizyon programları arasında kendilerini en çok rahatsız eden programların "cinselliği ön plana çıkaran erotik yapımlar" olduğunu belirtmiş; ikinci sırayı reklamlar (% 24.8) alırken, yayınlardaki şiddet unsurundan rahatsız olanların oranı yüzde 4.4'tür. Kadınlar, televizyonda şiddet unsuru içeren programlardan ve genel olarak yayınların çocuk üzerindeki etkisinden daha fazla şikayetçi olmaktadır.

Yine bu araştırma sonuçlarına göre, yetişkinler, çocuklarının nasıl televizyon izlediklerine ilişkin fazla bir bilgiye sahip değiller ve çocuklarının hangi kanalı/programı ne zaman seyredeceklerine karışmamaktadır. Bu durum, iller, ebeveynlerin cinsiyeti ve ailelerin gelir durumlarına göre değişmemektedir. Çocukların yüzde 82 oranında televizyon izlemekle ilgili kararları kendilerinin verdiği, yüzde 31'inin gece saat 22'ye kadar ekran başında kalabildikleri tespit edilmiştir. Kısacası Türk ailesi içinde çocuklar televizyon izleme açısından özgürdürler.

SONUÇ

Araştırmadan edinilen bulgular ışığında, Türkiye'de televizyondaki şiddetin çocuklara denetimsiz bir biçimde izletildiği ve çocukların şiddet unsuru içeren programlara direkt olarak ulaştığı anlaşılmaktadır. Bu durumun, çocukların psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyeceğini söyleyebiliriz.

Araştırmalardan elde edilen bulgular ve değişen toplum şartlarının etkileri dikkate alınarak, ailenin bütünlüğü ve devamı için tehdit unsuru olan, aile içindeki şiddeti önlemek amacıyla, **4320 sayılı**

Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un hazırlanarak çıkarılması sağlanmıştır.

Ailenin Korunmasına Dair Kanun hükümlerine göre, "Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde Sulh Hukuk Hakimi re'sen meselelerin mahiyetini göz önünde bulundurarak, Kanunda sayılan tedbirlerden bir ya da bir kaçına veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere hükmedebilir." Kanunda zikredilen tedbirler şunlardır:

- a) Kusurlu eşin diğer eşe veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,
- b) Kusurlu eşin müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe ve varsa çocuklara tahsis ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,
- c) Kusurlu eşin diğer eşin, çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- d) Kusurlu eşin diğer eş, çocukları veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,
- e) Kusurlu eşin varsa silah ve benzeri araçlarını zabıtaya teslim etmesi,
- f) Kusurlu eşin alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması.

Yukarıda zikredilen tedbirlerin tatbiki maksadıyla öngörülen süre altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedileceği hususu kusurlu eşe ihtar olunur. Hakim, bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak nafakasına hükmeder.

Mahkemece alınan koruma kararının bir örneği, mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararının uygulanmasını zabıta marifetiyle izler. Koruma

kararına uyulmaması halinde zabıta, mağdurların şikayet dilekçesi vermesine gerek kalmadan re'sen soruşturma yaparak evrakı kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirir. Cumhuriyet Başsavcılığı, koruma kararına uymayan eş hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar. Bu davanın duruşması yer ve zaman kaydına bakılmaksızın 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerine göre yapılır. Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eşe, ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezası hükmolunur.

SEMPOZYUM

AiLE iÇi
ŞiDDETE
SON!